

sasvim nedostaje. Tamne mrlje su po pravilu krupne i jasne, ali kod nekih jedinki se uopšte ne primećuju. Donja strana tela je žućkasta, svetlosiva ili zelenkasta. Među deset ulovljenih primeraka najveća telesna dužina kod jednog mužjaka iznosi 207 mm (glava—trup 73 mm), kod ženke 177 mm (glava—trup 66 mm).

Ostrvce Pohlib je udaljeno od Planika oko tri kilometra i leži usamljeno između ovog ostrva i Mauna. Dugačko je oko 200 m, nisko i travnato kao i Mali Planik, sa svetionikom na najvišem ispupčenju. Gušteri su ovde mnogobrojni i potpuno su slični onima na prethodnom ostrvcu. Spoljni morfološki karakteri njihova tela izloženi su u prethodnom opisu i u priloženim tabelama.

Hrid Fućin, pored istočne obale Oliba, predstavlja голу stenu koju plave talasi kad je more nemirno. Služi kao odmaralište gnjurcima i drugim morskim pticama.

Morovnik je nisko i ravno ostrvo ovalnog oblika sa dužinom oko pola kilometra, pokriveno gustom travom i pruža odličnu ispašu stadima ovaca. Na njemu je takođe svetionik. Gušteri, koji su i ovde dosta česti, na prvi se pogled ni po čemu ne razlikuju od njihovih srodnika na prethodnim ostrvima. Ostrvo je opkoljeno plićakom, tako da se čamcem ne može prići direktno uz obalu.

Ostrvce Šip (ili Prekošip, kako ga zovu stanovnici Oliba, pošto se i obližnji rt zove Šip) predstavlja, u stvari, produžetak severozapadnog rta ostrva Oliba, koji nosi isti naziv. Oba ostrva su spojena jednim podvodnim grebenom, preplavljenim vrlo plitkim kanalom morske vode te se dno vidi celom širinom. Izobata od 5 m spaja međusobno oba ova ostrva. Prema tome, ove dve kopnene oblasti rastavljene su tek u najnovije doba. Plićak se širi u svim pravcima oko Šipa, te se čamcem ne može ni blizu prići njegovoj obali i mora se nekoliko desetina metara gaziti po vodi. Površina ostrvca je takođe vrlo niska i uglavnom izjednačena sa razinom morske vode, mestimično čak i niža, te unutrašnjost ostrva znatnim delom zaprema prostrana laguna ispunjena ustajalom i smrdljivom morskom vodom. Obodom ostrva naslagani su bedemi šljunka koji su izbacili morski talasi. Ovo ostrvce se očigledno nalazi u poslednjoj fazi iščezavanja i uskoro će sasvim nestati pod morskom površinom. Usled vrlo ograničenih životnih uslova, životinjski i biljni svet ovde vrlo je oskudan. Gušteri su takođe vrlo retki i potpuno isti kao na Olibu i okolnim ostrvcima.

Kurjak leži pored zapadne obale Oliba, južno od Šipa. Udaljen je od Oliba oko 1 km i rastavljen od njega takođe plitkim kanalom, čija dubina iznosi manje od deset metara. Obala Kurjaka takođe prelazi u plićak, te se ni ovde ne može prići čamcem direktno do kopna. Ostrvce je eliptična oblika sa dužinom oko 300 i širinom oko 150 m, ravno i nisko kao i dva prethodna ostrvca, mestimično i močvarno, pokriveno gustom travom koju pase stado ovaca. Nasuprot prethodnima, na ovom ostrvcu živi populacija druge vrste guštera, koju sam prema nalazištu nazvao:

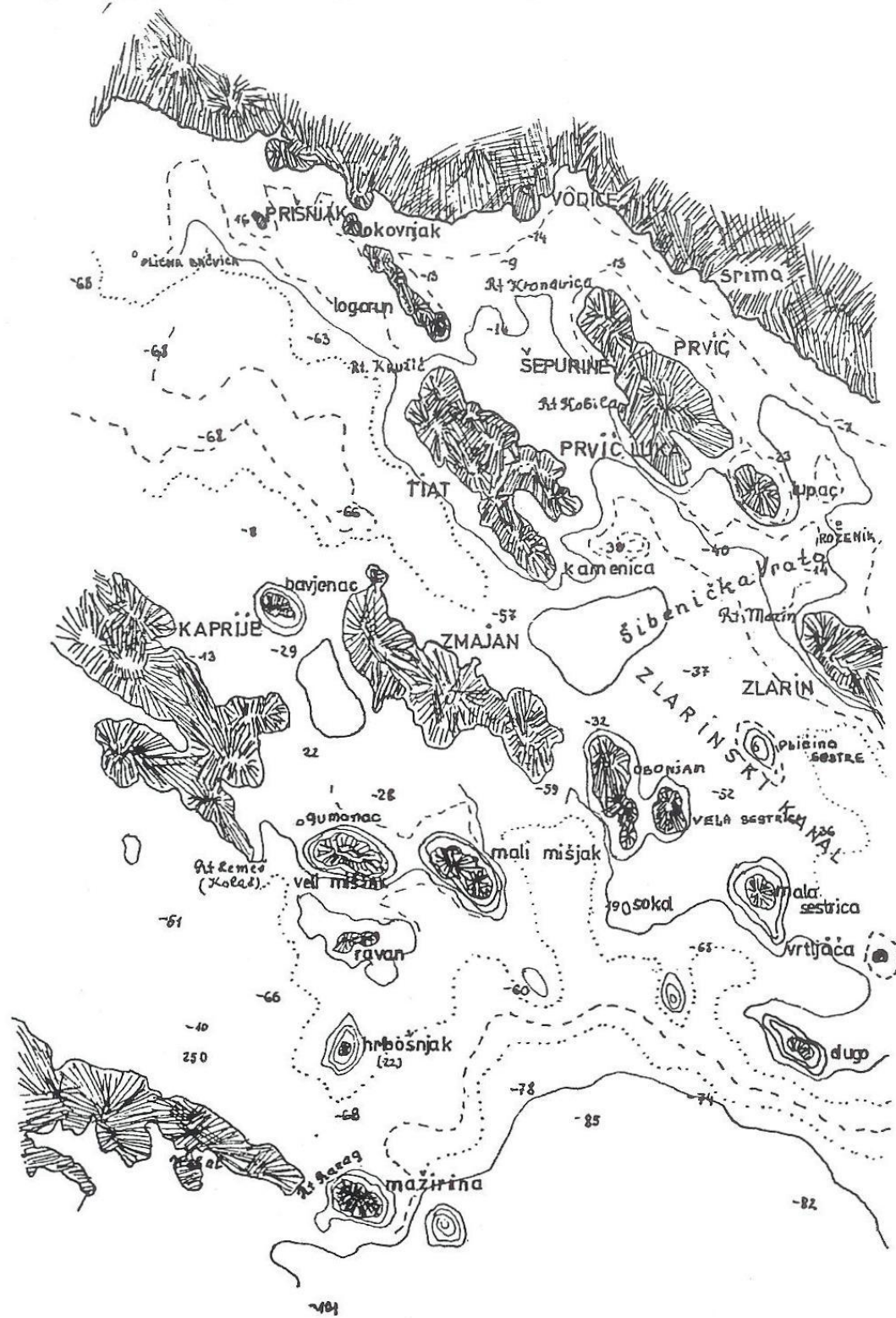
Lacerta melisellensis lupu n. subsp.

Jedinke ove populacije su dosta krupne i snažne životinje. Najveći mužjak među 22 ulovljena primerka (13 ♂, 9 ♀) dostižu dužinu od 172 mm (glava i trup 67 mm), kod ženki ova dužina iznosi 164 : 57 mm, dok kod jedne ženke sa regenerisanim repom (broj 16 na tabeli) glava i trup su dugački 62 mm. U odnosu prema telu rep je kratak, ali je snažan i debeo. Osnovna boja odozgo je većinom zelena ili tamnozeleno, koja kod nekih jedinki nije jasno izražena i zamenjena je zelenkastosivom ili mrkozelenom u raznim nijansama. Uzdužni nizovi tamnih mrlja većinom su vrlo jasni. Ženke imaju vrlo jasne svetle pruge duž tela, koje su često i kod mužjaka dosta dobro izražene. Donja strana tela je većinom svetla, bela ili sivobela, kod mužjaka obično sa žućkastim ili ružičastim tonom, ali nikad nije izrazito crvena.

Broj krljušti u jednom poprečnom nizu na sredini trupa iznosi kod ulovljenih mužjaka 51—55 (srednja vrednost 53), kod ženka 47—53 (s. v. 50). Prema tome,

u odnosu na ostale ostrvske populacije iste vrste, ovaj broj se može označiti kao osrednji, čak i prilično nizak. Ostale telesne osobine mogu se videti na tabeli II.

Prema morfološkim karakteristikama svoga tela, populacija na Kurjaku jasno se razlikuje od ostalih srodnika na kopnu i ostrvima i sačinjava jednu zasebnu rasu ili podvrstu, koju sam označio gornjim imenom prema latinskom nazivu ovog ostrva. Najbliži pripadnici ove vrste guštera žive na Silbi, ali ovi se očigledno razlikuju od populacije na Kurjaku. Inače su gušteri na Kurjaku vrlo česti, što

Karta 2

svedoči da nemaju nadmoćnijih neprijatelja. Pri hvatanju najradije se skrivaju po rupama u zemlji, sasvim retko i nerado pod kamenjem, ali zato traže zaštitu u gomilama kamenja i u žbunju.

U toku leta 1967. posetio sam i neka ostrva u oblasti Šibenika. Ova proučavanja su pokazala da ostrva pored obale naseljava *Lacerta sicula campestris*, kao i na obližnjem kopnu. Ovo bi se moglo objasniti naseljavanjem ovih ostrva u doba kad su ona bila spojena sa kopnom, ali je isto tako moguće i naknadno prenošenje pasivnim putem sa obale. Tako Prvić (posećen 24. VII 1967), Tijat (24. VII i 7. XI 1967) i Logorun (7. XI 67) kao i Murter (posećen više puta) naseljava pomenuta vrsta guštera. Na Lokovnjaku kod Tribunja (7. XI 1967) nisam našao nijednog guštera, iako su uslovi za njih vrlo povoljni. Na prethodnim ostrvima gušteri su vrlo retki, što svedoči da ih tamo tamane zmiije i drugi neprijatelji. Na kopnu, kao i na Murteru, ovi gušteri su najčešći po parkovima i oko ljudskih naselja (Split, Šibenik, Vodice itd.) gde su zaštićeni od neprijatelja.

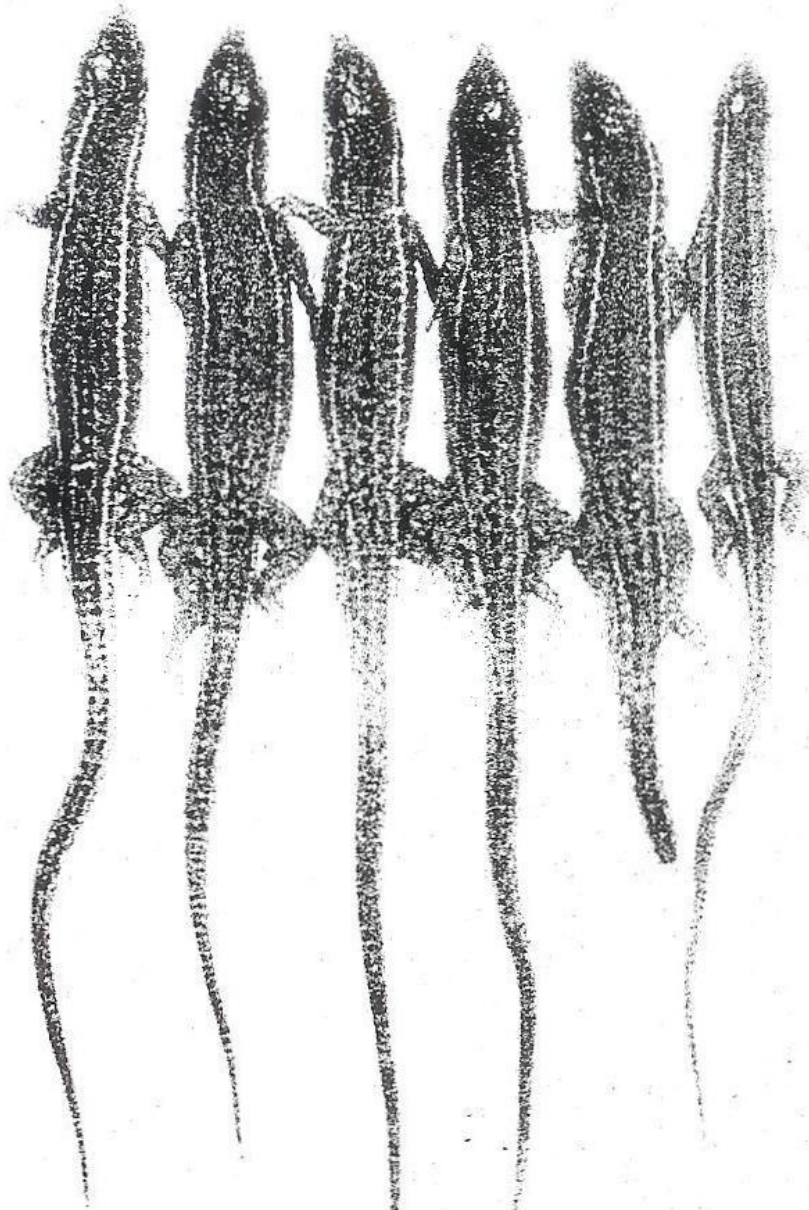
Dalje prema jugu odnosi između ove vrste i *Lacerta melisellensis* isprepliću se bez ikakve pravilnosti u njihovu rasporedu na ostrvima. Na Kamenici pored Tijata (stanovnici ovo ostrvce zovu Tovarnjak ili Lukovnjak) živi *Lacerta melisellensis* srednje veličine — najveći od tri ulovljena mužjaka dugačak je 175 mm. Gušteri su odozgo zeleni sa jasno izraženim tamnim mrljama poređanim u sedam, većinom kontinuiranih nizova. Od ovih dorzalni nizovi prelaze i na rep. Svetle pruge duž trupa takođe su vrlo jasne, naročito kod ženki. Donja strana kod mužjaka žuta je ili crvena sa plavim bočnim ivicama.

Na Obonjanu, južno od Tijata, zastupljena je takođe *Lacerta melisellensis*. Pored ovog ostrva leže Velika i Mala Sestrica, naseljene istom vrstom. Gušteri su na Velikoj Sestrici vrlo česti, što dokazuje da nemaju nadmoćnijih neprijatelja. Odozgo su zeleni, sa šarama ili jednobojni, dok im je donja strana crvene boje. Veći od dva ulovljena mužjaka dostiže ukupnu dužinu od 161 mm, sa dužinom od vrha njuške do kloake od 58 mm. Ceneći prema ostalim jedinkama ove populacije, navedena dužina svakako nije daleko od gornje granice njihove veličine. Među šest ulovljenih ženki, jedna (broj 2 na slici) ima dužinu tela 149 mm, sa dužinom glave i trupa od 53 mm, dok jedna sa regenerisanim repom (broj 4) meri od njuške do kloake 54 mm. Prema tome, jedinke ove populacije male su rastom. Međutim, broj njihovih krljušti relativno je vrlo velik i iznosi kod jednog mužjaka 60, kod drugog 53, dok kod ženki varira od 50 do 57. Ostale morfološke odlike prikazane su na tabeli i na slici. U pogledu boje, kao i ostalih morfoloških karaktera, ova populacija je, dakle, vrlo varijabilna i pokazuje sve prelaze između zelenih primeraka sa jasnim prugama i šarama do izrazitih jednobojskih *imitans*-jedinki.

Na Maloj Sestrici (južno od Zlarina) prilikom moje posete 24. jula 1967, gušteri iste vrste bili su dosta retki; inače su krupni, mrke boje, od kojih su neki sa prugama.

Južno od dve Sestrice leži usamljeno ostrvce Dugo, dugačko oko pola kilometra i visoko 27 m, na kome takođe živi jedna populacija vrste *Lacerta melisellensis*. Slično je i na Vrtljači, kamenitoj siki dužine oko sto metara. I ova dva ostrvca posetio sam 24. VII 1967.

Od ostalih ostrva u tom području Jadranskog mora *Lacerta melisellensis* živi na Kapriju, Kakanu, Žirju i na većini ostalih školja i sika koje ćemo naknadno pomenuti. Međutim, na Velikom Dupiniću i Malom Dupiniću pored severne obale Kaprija nalazi se jedna zasebna rasa vrste *Lacerta sicula*, kao i na Samogradu i Vrtliću zapadno od Žirja. Ista vrsta naseljava Gušteranski i Koromašnu pored Žirja, zatim Mali Kamešnjak i Ravnu Siku kod Kaprija, Ravan i Hrbošnjak. Na Velikom Kamešnjaku živi *Lacerta melisellensis* mrke boje sa zelenim poljem na leđima, dosta krupna. Mali Kamešnjak je kamenito ostrvo, pokriveno žbunjem i ravom. Gušteri su ovde vrlo retki i neverovatno plašljivi, što dokazuje da ima zmija, a možda i drugih neprijatelja. Posećivao sam ovo i prethodno ostrvo više puta, ali na Malom Kamešnjaku nisam mogao da ulovim nijednog guštera, a

Sl. 3. Populacija *Lacerta melisellensis lupa* n. ssp. sa Kurjaka (treći primerak s leve strane holotip).
Abb. 3. Die Population *L. melisellensis lupa* n. ssp. von Kurjak.
(Nr. 3 von links der Holotypus).

Na Babuljaku takođe nema životinja. Kamenito ostrvce sa *Crithmum maritimum*.

Proklandica je takođe kamenito i stenovito ostrvce duguljastog oblika, sa mnogo *Crithmum maritimum*. Populacija vrste *Lacerta melisellensis* podseća po izgledu na formu *imitans* i na guštere sa Kaprija. Gornja strana tela je tamnomrke boje, koja skriva mrlje i šare, dok je donja strana crvena.

Raparašnjak je veće ostrvo obraslo travom. Životinjski svet je relativno vrlo bogat (skakavci, leptiri, skorpije i dr.) i životni uslovi za guštere su vrlo povoljni. Verovatno da ih tamo i ima, ali ja nijednog nisam video.

Ravan i Hrbošnjak već su ranije pomenuti kao staništa guštera *Lacerta sicula*, koji su tamo vrlo česti. Istoga dana (20. VIII 1965) posetio sam još tri ostrva. Od ovih Mažirina predstavlja veće ostrvo, dužine oko jedan kilometar i leži u istočnom produžetku Žirja, rastavljena od njega plitkim kanalom. Gušteri (*Lacerta melisellensis*) su na ovom ostrvu razne boje: zeleni ili sasvim drukčije obojeni. Na Bakulu, niskom ostrvcu izdužena oblika južno od Žirja, nisam video nijednog guštera. Bilo je podne toplog avgustovskog dana, pa su se možda sakrili u svoja skloništa, a moguće je da ih tamo i nema. Na Škrovadi, većem ostrvcu izdužena oblika, živi populacija vrste *Lacerta melisellensis*, takođe raznobojna, većinom sa izrazitim šarama. Naprotiv, na Žirju, od koga su Mažirina i Škrovada rastavljene plitkim kanalima (Škrovada manje od pet metara dubine) i svakako su se od njega odvojile u nedavnoj prošlosti, populacija gušterova iste vrste je jednobojno mrka, često sa zelenim tonom na leđima (*imitans*). Kad bi se prikupio veći broj primeraka na svim ovim ostrvcima, pri međusobnom upoređivanju mogle bi se utvrditi očigledne razlike u morfološkim karakteristikama među populacijama sa raznih ostrva.

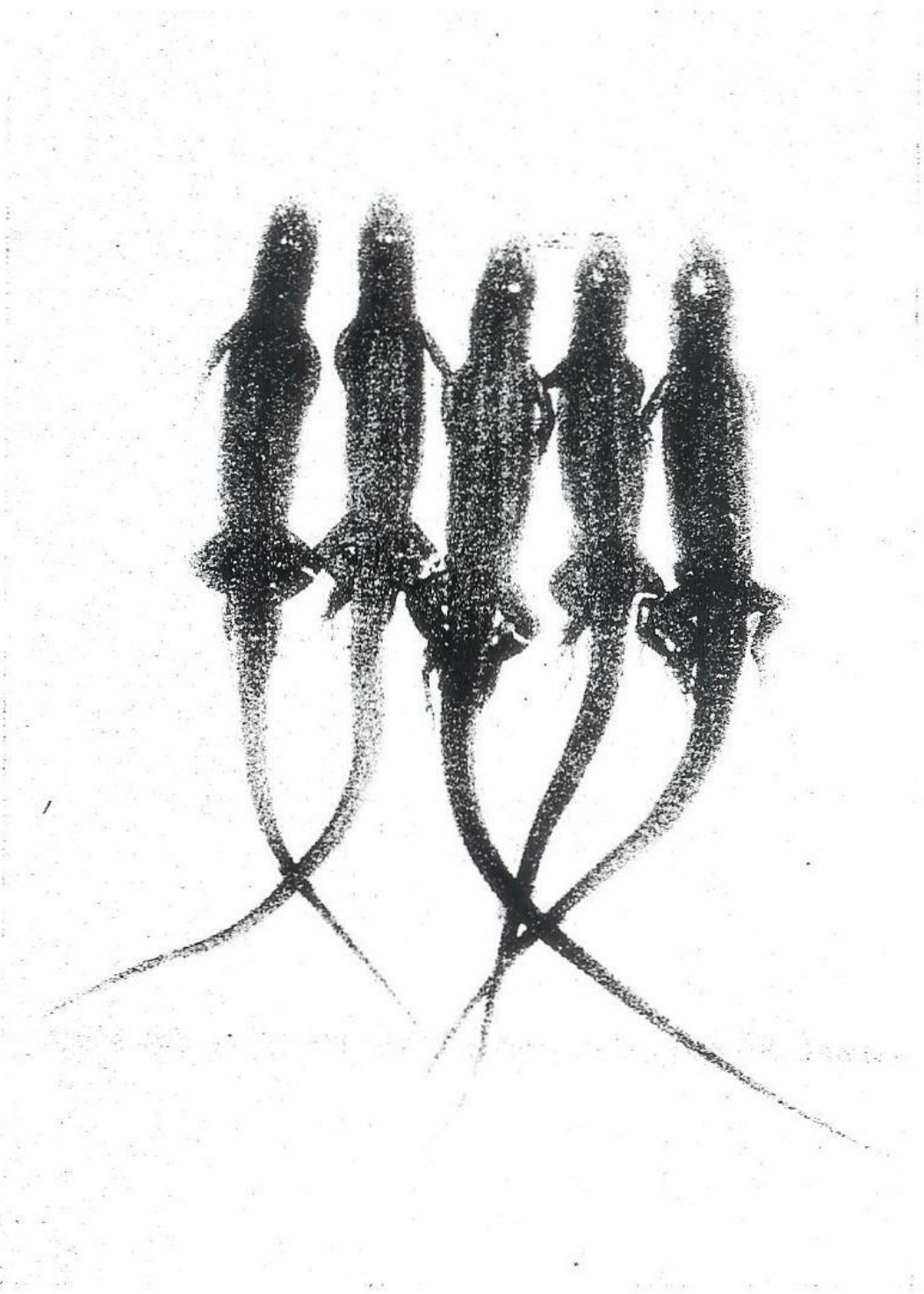
Na Kapriju živi skroz jednolična populacija iste vrste, koju sam prema latinskom nazivu ostrva izdvojio kao zasebnu rasu pod nazivom:

Lacerta melisellensis caprina n. subsp.

Gornja strana tela ove populacije jednobojno je tamnomrka sa skrivenim svetlim prugama duž leđa. Prema tome, preciznija današnje populacije sigurno su imali jasno izražene svetle pruge. Donja strana kod mužjaka je crvena, većinom sa plavim bočnim ivicama; kod ženki je donja strana obično svetlosiva. Samo kod nekih primeraka mogla se utvrditi diskretna nijansa zelene boje, što se može shvatiti kao poslednji trag zelenkaste površine na leđima, koja je tako karakteristična kod forme *imitans*. Ova nijansa je kod populacije na Kapriju verovatno iščezla, a osnovna mrka boja postala je znatno tamnija. Boja ventralne strane nije se primetno promenila i ostala je kod mužjaka crvena u raznim nijansama sa plavim bočnim ivicama.

S obzirom na telesne dimenzije ova populacija se može označiti kao krupna i zdepasta, ali osrednje veličine, iako jedan od ulovljenih mužjaka (broj 4 na tabeli) dostiže ukupnu dužinu od 178 mm, sa 59 mm dužine trupa i glave. Naprotiv, broj krljušti je znatno veći i iznosi kod sedam mužjaka 54—58 (srednja vrednost 56). Ostale morfološke odlike vide se na tabeli i na slici.

Za razliku od mnogih drugih populacija iste vrste, gušteri na Kapriju su vrlo pristupačni i pitomi. Inače su, kao i na svima ostalim ostrvima gde ima zmija, vrlo retki. Nalazio sam ih u većem broju samo na jednom mestu pored naselja i pored plaže istočno od pristaništa, gde su prisustvom ljudi zaštićeni od pomenutih neprijatelja.

Sl. 6. Populacija *Lacerta melisellensis caprina* n. ssp. sa Kaprija (br. 2 s leve strane holotip).
Abb. 6. Die Population *L. melisellensis caprina* n. ssp. von Kaprije.
(Nr. 2 von links der Holotypus).